

03 Utrechtseweg

Het beeld "de vrouw in oorlogstijd" op deze plaats herinnert aan de vrouwen die in de oorlogsjaren een belangrijke rol in het verzet hebben gespeeld. Het werd eind 1949 op deze plaats onthuld en is gemaakt in opdracht van het stadsbestuur.

Dit punt is overigens een goede plaats om de routes die de Engelse luchtlandingstroepen volgden te overzien. De weg onderaan de heuvel langs de Rijn - Onderlangs geheten - markeert de route die John Frost en zijn manschappen volgden toen zij op zondag 17 september in de vooravond de Rijnbrug bezetten. Tegelijkertijd markeert dit punt het verste punt tot waar Engelse eenheden in die eerste dagen van de slag reikten, namelijk het NUON gebouw aan de overkant van de weg. Kijkend in westelijke richting vormt het Gemeentemuseum en omgeving het decor van de strijd tussen Engelsen die de verkeersbrug wilden bereiken en de Duitsers die dat uiteindelijk wisten te voorkomen

[Het monument](#)

[Overzicht over het strijdtoneel](#)

Het monument

Vrijwel recht tegenover het hoofdkantoor van energiebedrijf NUON [1] aan de Utrechtseweg staat het monument 'De vrouw in oorlogstijd'. Dit gedenkteken werd gemaakt in 1949 en bestaat uit een gestileerd stenen beeld van de hand van kunstenaar Nel Klaassen (1906-1989) met op het voetstuk het gedicht 'De vrouwen in de oorlog' van dichter en uitgever Reinold Kuipers (1914-2005). Het vijf meter hoge kunstwerk stelt een staande vrouwenfiguur voor met opgeheven hoofd als teken van onverzettelijkheid tegenover de Duitse bezetters.

Plattegrond die de situatie rondom het beeld 'de vrouw in oorlogstijd' in 1944 weergeeft (Copyright F. van Lunteren, naar een kaart van Th. Boeree)

Klaassen was in de jaren twintig een leerlinge van de eveneens befaamde kunstenaar Gijs Jacobs van den Hof, die diverse beelden in Arnhem heeft gemaakt (zie ook punt 20 Airborneplein en 26 Kerkplein).[2] Zij mocht in 1948 de Inhuldigingsmedaille ontwerpen voor de inhuldiging van koning Juliana op 6 september 1948. Deze onderscheiding werd na afloop van de plechtigheden uitgereikt aan alle gasten, het hofpersoneel en andere personen die zich voor de bruiloft hadden ingezet.[3]

De Groninger Reinold Kuipers schreef het gedicht dat op het beeld staat in 1945. Doordat het monument daarop was geïnspireerd werd de tekst aangebracht op het voetstuk. Kuipers schreef voor, tijdens en na de oorlog een aantal dichtbundels en was van 1960 tot zijn pensioen in 1979 directeur van Uitgeverij Querido in Amsterdam. Hij overleed op 12 september 2005 in Amstelveen.

Na afloop van de eerste Sonsbeektentoonstelling in 1949 in Sonsbeekpark werd het monument op 30 december van dat jaar onthuld aan de Utrechtseweg. Hiermee wilde het stadsbestuur de Arnhemse inwoners blijven herinneren aan de talloze vrouwen die tijdens de oorlogsjaren een belangrijke rol in het verzet hebben gespeeld.[4] Het gedenkteken is een passend eerbetoon aan de offers die door vele vrouwen gebracht werden in de periode 1940-1945.

Overzicht over het strijdtoneel

Staande naast het monument kan men bij mooi weer de kerktoren in Elst zien. Zowel bij goed als slecht weer is de splitsing tussen 'Bovenover' (Utrechtseweg/Utrechtsestraat) en Onderlangs goed zichtbaar. De 1st en 3rd Parachute Battalions van de 1st Parachute Brigade probeerden op 19 september 1944 via Onderlangs de verkeersbrug te bereiken, terwijl het 2nd South Staffords en het 11th Parachute Battalion tegelijkertijd een dergelijke poging ondernamen via 'Bovenover'. Beide aanvallen mislukten helaas na zware gevechten.

Een eind verder, richting de splitsing tussen "Bovenover" en Onderlangs, ter hoogte van het Gemeentemuseum, staat een zuil langs de Utrechtseweg die het verste punt markeert waar de Britse luchtladingstroepen die dag kwamen.[5] Bij de Boterdijk staat een soortgelijke zuil voor de 1st en 3rd Parachute Battalions die het verste punt via Onderlangs markeert.[6] Tegelijkertijd markeert dit punt het verste punt tot waar Engelse eenheden in die eerste dagen van de slag reikten, namelijk het NU-ON gebouw aan de overkant van de weg.[7] Dit waren vooruitgeschoven eenheden van de Engelsen, want de hoofdmacht reikte immers tot aan het Gemeentemuseum.

Kijkend in de richting van de Rijn is de verkeersweg[8] te zien die de route markeert die John Frost en zijn manschappen namen, toen zij in de vooravond van zondag 17 september 1944 de oprit van de Rijnbrug bezetten.

[1] Voorheen was dit het gebouw van de Provinciale Gelderse Electriciteits Maatschappij, kortweg het PGEM-gebouw.

[2] http://www.jacobsvandenhof.com/frame_gesch.htm Geraadpleegd op 12 juni 2007.

[3] Erik Müller, Inhuldigingsmedaille. <http://www.onderscheidingen.nl/nl/medailles/konhuis/i1948.html> Geraadpleegd op 15 juni 2007.

[4] J. Diender, Mo(nu)menten van Stille (1996). Gids bij de overzichtstentoonstelling van alle oorlogsmonumenten en -gedenktekens in de gemeente Arnhem. Een digitale versie hiervan werd door de heer Diender beschikbaar gesteld aan de auteur.

[5] Zie punt 6 van Freedom Trail Arnhem.

[6] Zie punt 12 van Freedom Trail Arnhem.

[7] Zie punt 5 van Freedom Trail Arnhem.

[8] Deze verkeersweg draagt de naam Onderlangs.